

2020 йил бошидан буён Ўзбекистон Ички ишлар вазирлиги экстремистик характердаги ноқонуний ҳаракатларни олдини олишни учта ҳолати – икки ҳолатда радикал ғояларни олға сурган ва ёшларни халқаро террорчилик ташкилотлари (ХТТ) сафига қўшишга жалб қилиш билан шуғулланган уюшган гуруҳларнинг ҳибсга олиниши ҳолатлари ҳақида хабар берди.

Телеграм каналимизга обуна бўлинг!

Ўзбекистон милитсияси ходимлари. Кўргазмалар фото:
Ўзбекистон Республикаси ИИВ веб-сайтидан

Хатто СОВИД-19 карантин даврида ҳам тақиқланган ғоялар тарқалишда давом этмоқда ва Ўзбекистон мусулмон жамоасининг илмлари кам қатламларини онгига захарлаши давом этмоқда. Шундай ҳолатлардан бирида, 32 яшар Навоий вилоятида яшовчи бир йигит, уйда қолишга оид карантин қоидаларига риоя қилган ҳолда, Интернетда радикал экстремистик ташкилотлар (РЕТ) ғоялари билан “захарланган”. Ўзбекистон Ички ишлар вазирлиги 7 апрел куни [хабар беришича](#), йигит Odnoklassniki.ru сайтида уйдирма ном билан профил очган ва шу akkaунт орқали турли тақиқланган Интернет манбаларига кириш имкониятига эга бўлган. Йигит Ўзбекистонда тақиқланган ХТТнинг руҳий лидерининг ваъзларини юклав олгандан сўнг, уларни “виртуал” дўстлари орасида тарқатишни бошлаган.

Ўзбекистонда терроризм ва экстремизмга қарши кураш сиёсати: сўнгги бир неча йил ичида нималар ўзгарди?

Аввалроқ, 26 феврал куни ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ХТТ ва РЕТ таъсири остига тушиб қолган бир гуруҳ одамларнинг ноқонуний фаолиятини тўхтатишган. Республика ИИВ [маълумотларига кўра](#), улар Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида ноқонуний диний йиғилишлар ўтказиб, Сурияда фаолият юритаётган ХТТнинг ғояларини тарғиб қилишган ва уларнинг сафларига қўшилишни режалаштиришган. Ушбу шахсларга қарши қўзғатилган жиноий иш доирасида 24 жойда тинтувлар ўтказилиб, 21 киши милиция ходимлари томонидан ушланган. Тергов ҳаракатлари олиб борилмоқда.

Бошқа бир ҳолатда, жорий йилнинг январ ойи бошларида Тошкент шаҳрида Ички ишлар вазирлиги ва Давлат хавфсизлик хизмати томонидан олиб борилган қўшма ҳаракатлар натижасида мамлакатда тақиқланган «Жиходчилар» гуруҳининг фаолиятига чек қўйилди. “Ўзбекистон ҳудудида улар террористик ташкилотларнинг кўрсатмаларини бажаришган, аҳоли ўртасида ташвиқот олиб боришган ва ўз ғояларини тарқатишган. Бундан ташқари, улар ёшларни Сурияда фаолият юритаётган халқаро террорчи ташкилотларга аъзо бўлиш учун ўзларининг мафкуралари тарафдорлари бўлишга чақиритишган”, дейилади республика ИИВ баёнотида. “Жиходчилар” диний ҳаракати 2016 йил сентябр ойидан бери Ўзбекистонда тақиқланган ташкилотлар рўйхатига киритилган.

2018-2019 йилларда республика Давлат хавфсизлик хизмати чет эл разведка идоралари билан биргаликда тўққизта терактнинг олдини олди, улардан иккитаси Ўзбекистон ҳудудида.

“Қатарда жойлашган Ал-Жазира телеканалининг маълумотларига кўра,”қайноқ нуқталар “деб номланувчи ҳудудларда фаолият олиб бораётган ХТТ жангарилари сафига ҳар хил маълумотларга кўра, Марказий Осиё минтақасидан мингдан ортиқ одамлар келиб қўшилган. ХТТ жангарилари сўнгги йилларда Истанбул, Санкт-Петербург ва Нью-Йоркда амалга оширилган терактларда иштирок этган.

Бундан ташқари, ХТТ ва РЕТларнинг глобал таҳдидининг Марказий Осиё мамлакатлари хавфсизлигига таъсирини таҳлил қилиб, “Аль-Жазира” тадқиқот маркази мутахассислари ушбу гуруҳлар томонидан минтақа жангарилар сафини тўлдириш учун “манба минтақаси” сифатида кўриб чиқилишини таъкидламоқда. «Бу ҳолат Марказий Осиё минтақаси хавфсизлигига таҳдид сифатида кўрилмоқда», – дейди Яқин Шарқ мамлакатлари бўйича эксперт ва Шарқшунослик институти ходими **Шавкат Икромов** (Тошкент).

Минтақавий таҳдидларни ўрганиш маркази директори Виктор Михайлов CABAR.asia

Ўзбекистонда терроризм ва экстремизмга қарши кураш сиёсати: сўнгги бир неча йил ичида нималар ўзгарди?

сайтида Ўзбекистонда экстремизмга қарши кураш сиёсати тўғрисида саволларга жавоб берди.

Ўзбекистонда терроризм ва экстремизмга қарши кураш сиёсатининг ҳозирги ҳолати қандай? Сўнгги бир неча йил ичида нималар ўзгарди?

Яхшиямки, бугунги кунда Ўзбекистонда сўнгги 15 йил ичида биронта ҳам террористик ҳужум амалга оширилмаган. Бироқ, мамлакатга кириб келаётган зўравон экстремизм ғоялари тарқалиши натижасида ёшларнинг радикаллашиши хавфи сақланиб қолмоқда. Аслида, бундай жараёнлар Марказий Осиёнинг бошқа мамлакатларида ҳам фаол амалга ошаётганини ҳам кузатиляпти. Шунинг учун Ўзбекистонда давлат: (а) зўравон экстремизм ғояларининг тарқалишига, (б) жамиятнинг, айниқса ёшларнинг радикаллашишига қарши курашиб келяпти.

Ушбу икки асосий тенденция ҳозирги пайтда ҳукуматни кўпроқ ташвишга солмоқда. Ростини айтсам, ёшлар ўртасида, айниқса террорчилик хусусиятига эга жиноятларнинг олдини олиш ҳар доим Ўзбекистон давлат сиёсатининг устувор йўналиши бўлиб келган.

Сўнгги бир неча йил давомида Ўзбекистонда кузатилган либераллаштириш жараёнлари жамиятнинг маънавий ҳаётига ҳам таъсир кўрсатди. 2017-2018 йиллар давомида РЭТ билан алоқадорликда гумон қилинган 20 мингдан ортиқ фуқаро махсус [рўйхатдан](#) чиқарилди. Кўпгина оммавий ахборот воситаларида бундай фуқароларнинг рўйхатлари «қора рўйхат» деб номланади. Ўтган йил охирида, мамлакат омбудсмани Саидбек Азимов *“бизда энди “қора рўйхат” йўқ. Ҳар бир инсон фикр эркинлиги ҳуқуқига эгадир”*, деб баёнот қилган эди.

Либераллаштириш жараёни, шунингдек, таъқиқланган РЭТлар сафида иштирок этганликда айбланган ва ҳибсда сақлаш жойларида бўлганларга ҳам бевосита таъсир

кўрсатди. Фақатгина 2018 йилнинг ўзида 646 киши, тақиқланган РЭТ тадбирларида иштирок этганликда айбланганлар, ўз оилаларига қайтди. Тақиқланган РЭТларда иштирок этганлиги учун маҳкум бўлганларнинг кўпчилиги сақланган қамоқда сақлаш шароитлари оғирлиги билан танилган “Жаслик” колонияси тугатилганини ҳам таъкидлаш керак.

Бундан ташқари, сўнгги йилларда, биз радикал ғоялар таъсири остига тушиб қолган шахсларга нисбатан жазо тайинлашда суд қарорларини (аввалгидан кўра) кечиримлироқ бўлаётганини кузатяпмиз. Агар 2016 йилгача РЭТ таркибида иштирок этганликда айбланганларнинг жиноят ишлари бўйича судьялар бундай шахсларга узок муддатли қамоқ жазоларини (5 йилдан 15 йилгача) тайинлаган бўлсалар, эндиликда судлар бундай шахсларга шартли жазо ёки 5 йилгача қамоқ билан чекланыптилар. Ноқонуний РЭТларда иштирок этган шахсларнинг жиноий ишларида Маҳалла қўмитаси, Ёшлар иттифоқи ва бошқа жамоат ташкилотларининг кафиллиги билан бундай шахслар суд залидан озод қилинганига ҳам гувоҳ бўлмоқдамиз.

Шу билан бирга, барча ижтимоий ҳаётни янада либераллаштириш мажбуриятини ўз зиммасига олган давлат, янги шароитда, айниқса ёшлар орасида радикаллашиш ва терроризмга олиб келадиган зўравон экстремизм (РТЗЭ) ғояларининг тарқалишига самарали қарши туриши керак.

Афсуски, сиёсат қанчалик либерал бўлса, РТЗЭнинг жамиятга кириб бориши ва тарқалиш эҳтимоли (эркинлик даражаси) шунчалик юқори эканлигини таъкидлашга мажбурмиз. Диний ва маънавий ҳаёт қаттиқ назорат қилинадиган давлатлар билан таққослаганда, биз демократик ва либерал турмуш тарзига эга бўлган мамлакатларда бундай жараёнларга кўпроқ гувоҳ бўлмоқдамиз. Бунинг ажабланарли жойи йўқ, аксарият ХТТларга демократик асосларга эга бўлган мамлакатларда ёшларни ўз сафларига жалб қилиш осонроқ. Диний соҳадаги янада либерал сиёсат шароитида аҳолининг кўпроқ қисми, шу жумладан ёшлар динга эргашишларини кутиш табиийдир.

Сўнгги икки йил ичида биз масжидларга борадиганлар сони сезиларли даражада ошганини кўрмоқдамиз, масалан, жума намозига. Жамиятнинг маънавий ҳаётга интилиши табиийдир, чунки Худога бўлган самимий иймон инсонни кўплаб нолайиқ ҳаракатлардан қайтаради.

Аmmo, афсуски, одамлар орасида терроризмга олиб боровчи радикал ва бузғунчи ғояларни тарқатиш учун тўхтамайдиган одамлар бор (ва буни ҳеч қачон тўхтатиб бўлмайди). Аксарият диндорларнинг радикал қарашларни қабул қилмасликлари ва уларни рад этишларига қарамай, бу каби ғояларга жуда таъсирчан бўлганлар, айниқса

ёшлар орасида жуда кам бўлсада учраб туради. РТЗЭ тарқалишига қарши туриш нуқтаи назаридан, бу ёшлар “хавф гуруҳини” ташкил қиладилар, шунинг учун РЭТлар учун бу гуруҳ потенциал аудитория ёки ундан ҳам ёмони, ХТТлар сафларини тўлдириш учун “ёллаш манбаси” дир.

Сизнингча, бундай таъсир қандай содир бўлади?

Бугунги кунда бундай радикал ғояларни тарқатишнинг асосий воситаси ва инструментларидан бири бу “Интернет” бўлиб, у сиз биз ҳаётимизни тасаввур қила олмаймиз. Турли хил РЭТ-ларнинг ПР-менежерлари жуда “таъсирчан” ёшларнинг онгига самарали таъсир кўрсатадиган Интернет воситаларини яхши билишади. РТЗЭ - нинг ташвиқотида ишлатиладиган мафкура ёшларда юзага келадиган мураккаб саволларга оддий жавоблар таклиф қилишга асосланган. Бундай жавоблар одатда янглиш диний ақидаларга, сураларни, Қуръон оятларини ва пайғамбарнинг ҳадисларини нотўғри талқин қилишга асосланган. Шундай қилиб, улар аввало ёшларнинг онгини методик жиҳатдан “форматлаштиришга” ҳаракат қилмоқдалар, сўнгра аста-секин қуролли “жиход” усулларида фойдаланиб, аста-секин “атрофимиздаги дунёни ўзгартириш” чақириқларига ўтмоқдалар.

Бугунги кунда давлат қандай қилиб жамиятда, хусусан, ёшлар орасида радикал ғояларнинг тарқалишига қарши туришга ҳаракат қилмоқда?

Мен ушбу йўналишда учта асосий ёндашувни айтиб ўтган бўлардим, аммо, албатта, бундай омиллар аслида кўп.

Биринчиси. Масжидлардаги обрўли имомлар ҳанафий мазҳабига биноан Қуръон ва пайғамбар ҳадисларини шарҳлаб одамлар онгига етказиб берадилар. Ваъзларида улар Ислоннинг баъзи ғояларини, ҳаётий муаммолар билан боғлиқ муаммоларга муносабатини тушунтирадилар ва аниқликлар киритадилар. Биз биламизки, қадимги даврлардан бошлаб фақат юқори маълумотли олимлар-илоҳиётшуносларгина Ислоннинг баъзи ақидаларини тўғри талқин қила олишган. Дарҳақиқат, Қуръонни ўрганиш асрлар давомида ислом файласуфлари (шу жумладан, ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида яшаган) томонидан йиғилган ва Қуръонга шарҳловчилар томонидан тўпланган чуқур билимларни талаб қилади.

Намоз пайтида ўзбекистонликлар. Фото: islamnews.ru

Мамлакатда радикаллашув ва ҳатто дерадикаллашувга қарши курашишга қаратилган бир қатор пилот лойиҳалар амалга оширилмоқда. Ушбу лойиҳалардан бири Тошкентнинг Олмазор туманида амалга оширилди. Ушбу соҳада маҳаллий ички ишлар марказида тажрибали диншунослар, ислом уламолари ва имомлар ишлайдиган маслаҳат маркази ташкил этилган. Тошкентнинг ҳар қандай фуқароси ушбу марказга мутлақо аноним равишда мурожаат қилиши ва мутахассисларга Қуръон ва Ислом аҳкомларини шарҳлаш билан боғлиқ саволлар беришлари мумкин. Ота-оналар ёшларнинг диний ақидаларда адашиб, нотўғри қарорлар қабул қилишга тайёр бўлган турли хил ҳаётий вазиятларда болаларнинг хатти-ҳаракатлари ҳақида сўрашди. Маслаҳат олиш учун Интернетда кўплаб “жиҳодчи” ғояларни эшитиб олган дўстларини олиб келган одамлар ҳам бор эди. Яхши ижобий таъсир кўрсатадиган жуда қизиқарли ва муҳим тажриба бўлди десак муболаға бўлмайди.

Ўзбекистонда минтақадаги энг катта: Ислом илм-фан марказини ташкил этиш жуда муҳим ташаббусдир. Қуръон ва араб тилини ўрганадиган мактаблар; Ҳадис мактаблари. Ушбу таълим муассасаларининг эшиклари Ислом асосларини ўрганишни истаганлар учун очикдир.

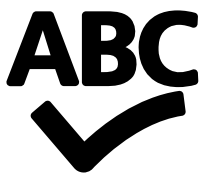
Иккинчиси. РЭТ ва ХТТ фаолиятига қатъиян тақиқ жорий этиш (жиной

хуқуқбузарлик сифатида таснифлаш), шунингдек РТЗЭ ғояларини тарғиб қилувчи адабиётлар ва бошқа материалларни (шу жумладан видео ва аудио) тарқатиш. Давлат тузилмалари кўп йиллар давомида (бошқа мамлакатлардан фарқли ўлароқ) ушбу позитсияни қўллаб-қувватлаб, бузғунчи ва радикал маълумотларнинг потенциал тарқатувчиларининг озуқавий базасидан маҳрум қилиб келган.

Учинчиси. Ўзбекистонда бир неча ўн йиллар давомида ўзига хос ўқув мактаби – ўрта ва олий диний таълим муассасалари, жумладан, муфтийлар, имом-хатиблар, ислом уламолари ва илоҳиётшунослар тайёрлаш учун Ислом академияси ташкил этилган. Мамлакат ичида бундай кадрларни тайёрлаш ислом илми асосларини чет элда ўрганишни истаган кишиларни ханафий мазҳабиغا бегона бўлган салафийлик ғояларини сингдирадиган араб мамлакатларига юбориш заруриятини баргараф қилиши жуда муҳимдир. Охир оқибат, давлат ўзининг диний сиёсати билан, бир томондан, мамлакат фуқаролари ўртасида исломни радикал тарзда англашга қарши иммунитетни ривожлантиришга, бағрикенгликни ривожлантиришга, Ўзбекистонда узоқ йиллар давомида шаклланган диний хилма-хилликни англашга қаратилган бўлса, бошқа томондан ёшларни ХТТ ва РЭТларга ёллашга қарши ўзини ўзи ҳимоя қилиш инстинктини яратишга ҳаракат қилмоқда. Ўзбекистон мусулмонлари идораси Дин ишлари бўйича қўмита (ДИБК) билан биргаликда бу борада жуда самарали сиёсат юритмоқда.

Мазкур мақола IWPR ташкилотининг “Марказий Осиёда очиқ диалог орқали барқарорлик” лойиҳаси доирасида тайёрланди

If you have found a spelling error, please, notify us by selecting that text and pressing *Ctrl+Enter*.